

Skok přes kůži a Pivní zákon

Ing. Hana Martiníková, Ing. Petr Mierva - HGF, VŠB – TU Ostrava

Hornictví, a to nejen naše, má svůj historický základ v těžbě rud, tj. v dobývání drahých kovů zlata a hlavně stříbra, ale také drahokamů a polodrahokamů. V českých zemích a na slovenském území byl ve středověku dostatek nalezišť těchto nerostů a některé z nich nabyly evropského významu. V posledních dvou staletích se k těmto klasickým surovinám přiřadila významná těžba černého i hnědého uhlí a uranu, a také nezanedbatelná těžba železných rud, ropy a zemního plynu. Připočteme-li k tomuto výčtu i hlubinnou a povrchovou těžbu keramických surovin a hmot pro hrubou i ušlechtilou kamenickou výrobu, můžeme směle tvrdit, že většina oborů lidské činnosti je závislá právě na hornictví.

K hornické práci ale patřily i chvíle pohody, odpočinku a předávání zkušeností v zápase s přírodou. Tak vznikají hornické cechy a hornické spolky. Tak vznikají hornické parády a slavnosti. Tak vznikají základy hornických tradic. Prý důležitost tohoto počínání pochopil i panovník Václav IV a povýšil hornická shromáždění (sese) na slavnosti, jejichž pořádání údajně povolil listem následujícího znění:

„My, Václav, král český, markrabí moravský etc., oceňujice poctivé úsilí všech věrných a poctivých pracovníků v našich dolech o rozkvět našich hor, rozhodli jsme se jim udělit právo veselých hornických slavností pořádání. Aby alespoň jedenkrát do roka se v hojném počtu sešli a porokovali o vykonané práci, co dobrého a nového jeden každý ve své práci vynášel či poznal, aby poctivě sdělil svým druhům, a tak aby svůj um společně věděním i zkušeností zbystrili a nejen věcem vážným, ale i s myslí veselou přehojným písničím hornickým zaznívati dali. Aby na těchto shromážděních nové členy stavu hornického vlídně přivítali a složení slibu věrnosti hornickému povolání od nich vyžádali. Ve slibu tomto nechť jeden každý se zavazuje netoliko věrnost stavu hornickému zachovati, ale i všeho lajdáctva, bezpečnosti nedbání a sebe samého i druhů svých od nebezpečnosti ostríhati. Ti pak, kteří již slavnostní slib věrnosti složili a svoji práci i životem k hornickému stavu prokázali, aby každoročně svoji bystrost a kumšt veřejně prokázali různými způsoby prubování, hlavně pak střílením ku ptáku. Aby se tak dalo poctivě a důstojně, ustanovujeme čestný úřad perkmistra veselých slavností hornických, kterýžto nad skládáním slibu věrnosti stavu hornickému bedlivě a přísně dohlédati bude. Ku pomoci pak z vůle perkmistra veselých slavností hornických budiž ustaveno pár mistrů cechovních podle druhu práce, kterýžto každý z těchto mistrů všechny uchazeče o přijetí do stavu hornického zprubuje a prověří podle obyčeje těchto cechů. Za mistry budiž povoláni zkušení z řad bezúhonných a ctihodných pracovníků hor našich. Ježto k práci je nezbytné zvláště heslo „mens sana in corpore sano“ (zdravá mysl ve zdravém těle), ukládáme, aby skládání slibu věrnosti všeho mračení a rmoucení prázdno bylo, proto nechť všichni s myslí veselou a náležitou důstojností slavnosti této se zúčastní, k čemuž my svoji přízeň znovu potvrzujeme. K tomuto milému účelu početným způsobem prostředky peněžní nastrádané rádi uvolniti dovolujeme.

Dáno Na Horách Kutných v den Lucie v měsíci octobru L. P. 1383.“

Na udržování a rozvoji starobylých hornických slavností a tradic na historickém území dnešní České republiky se zásadní měrou podepsali studenti Vysoké školy báňské, jediné vysokoškolské vzdělávací instituce v oblasti montánního školství. Od svého vzniku do r. 1945 sídlila Vysoká škola báňská ve starobylém hornickém městě Příbrami, v r. 1945 pak přesídlila do centra moderního hornictví – Ostravy. A tak rozlišujeme historii příbramskou a ostravskou.

Studenti Vysoké školy báňské v Příbrami byli příbramskými občany nazývaní báňskými akademiky, říkalo se jim také prostě akademici, akademikové, či akademikři. Toto pojmenování bylo odvozeno od tehdejšího názvu školy Báňská akademie (Bergakademie). Studentský národ měl dost času, vtipu a prostoru, starostí se mu dostávalo v míře jen nezbytně nutné, a navíc měl k dispozici starodávné hornické tradice. Ty hrály v životě studentů významnou roli. Úzkostlivě bylo střeženo, aby byly předávány v původním nezměněném podání a provedení vždy dalším a dalším mladším generacím. Hlavní starodávné hornické tradice byly povýšeny na slavnosti a byly neodlučně spjaty se všemi významnými událostmi v životě každého studenta. Tak například „imatrikulace“ byla spojena s nástupem adepta studia báňského inženýrství na školu, při „skoku přes kůži“ či „ulku“ byl student představen široké obci hornické a hutnické a řádné a šťastné ukončení studia pak absolvent, již hotový inženýr, oslavil se svými přáteli „valetem“, při němž se rozloučil jak s nimi, tak i se svou vysokou školou, rodnou almae matris. Do plejády starobylých hornických tradic spadá i poctění událostí neveselých, které se dělo v rámci pietní slavnosti nazývané „salamandr“. Ten byl pořádán krajinským studentským spolkem u příležitosti rozloučení se se zesnulým jeho členem.

Tradice skoků přes kůži vznikla roku 1766 ve Freibergu a odtud se dostala na příbramské a leobenské učiliště. Smyslem působivého obřadu bylo zdůraznit vážnost stavovské pospolitosti a disciplíny, tolik důležité pro práci v dolech. Přítomnost nejvyšších hodnostářů akademie zvyšovala slavnostní atmosféru nezapomenutelnou po celý život. V životopisném pojednání přímého účastníka skoku přes kůži, Viléma Jičínského, je zapsáno datum jeho přijetí do hornického stavu, tímto datem se stal 6. listopad 1852. Z poznámky vyplývá, že nejpozději k tomuto roku tato tradice zakotvila v Příbrami.

Příbramská epocha skoku přes kůži pak pokračuje s přestávkami vynucenými válkami až do přemístění VŠB z Příbrami do Ostravy uskutečněného v r. 1945.

První skok přes kůži v Ostravě uspořádal „Spolek Prokop“ v sobotu dne 22. června 1946 v závodním hotelu ve Vítkovicích. Ostravští občané se však dívali na zpívající lišáky cize a lhotejně; porozumění nenalezli ani v kruzích školských, ani politických, a tak sláva skoku přes kůži bledla až zanikla skoro úplně. Důsledek pak byl ten, že se na čas pořádání skoků s výjimkou např. roku 1957 nekonalo.

Nový zájem o skok přes kůži projevil třetí ročník Hornicko-geologické fakulty v roce 1971. V pedagogických kruzích se začalo znovu uvažovat o pořádání slavnostních skoků přes kůži jako důležitého pojítka mezi studenty, učiteli a hlavně inženýry z praxe. Zásahu na tom má především, bohužel již tragicky zesnulý, slavný semestr Luboš Cwik, docent Vysoké školy báňské v Ostravě a celá řada jeho pokračovatelů zanícených a milujících staré hornické tradice. Novodobé skoky přes kůži jsou pořádány jednou ročně zpravidla v dubnu či květnu. Od září, resp. října, tj. od zahájení výuky na HGF VŠB – TU Ostrava se scházejí nejméně dvakrát měsíčně absolventi skoků minulých – slavní semestři z řad studentů a pedagogů HGF i inženýrů z praxe, ale také kandidáti skoků příštích – fuxové a fuxie – na společném hornickém večeru – šachtáku. Stručně lze šachtáky charakterizovat takto: je to velice volná zábava, která se však řídí velmi přísnými pravidly.

V průběhu historického vývoje hornických slavností vzniká postupně soubor pravidel, kterými se tyto slavnosti řídí. Hlavní zásady, které tato pravidla určují, vychovávají mladé adepty cechu hornického k vlastnostem, bez kterých se v hornické práci neobejdou. Z těchto pravidel vzniká posléze již zmíněný Pivní zákon. Pivním zákonem se nazývá souhrn všech zákonů a ceremonií hornických, většinou starobylých, kterých třeba přísně dbáti k udržení pořádku a povznesené nálady u „šachtáků“ čili „hornických večerů“ (§ 1 Pivního zákona). „Přitom je důsledně dbáno a využito všech prostředků k potlačení každého jednání, které by bylo na úkor všeobecnému veselí“ (§ 18 Pivního zákona). V průběhu šachtáků jsou adepti skoku přes kůži seznamováni s hornickými tradicemi, učí se hornickým karmínám,

ceremoniálu skoku přes kůži a jsou vedeni k osvojování si všech náležitostí a vlastností nezbytných pro jejich vstup do hornické praxe. Přitom je kladen důraz na výchovu ke kázni, odpovědnosti, cílevědomé práci, ke vzájemnému vztahu. Součástí přípravy na skok přes kůži jsou i úkony, které musí fuxové a fuxie během šachtů plnit. Mezi ně patří i vystoupit na hornickém večeru s „vědeckým pojednáním“, tzv. švéflem na předem zadané téma. Absolvuje-li uchazeč o vstup do cechu hornického podstatnou část šachtů, splní-li dílčí úkoly před něj kladené a směřující ke zdárnému zajištění skoku přes kůži, podílí-li se na úkolech zajišťujících organizační zabezpečení skoku přes kůži a prokáže tím svou připravenost, může být vybrán mezi ty fuxe a fuxie, kteří budou v daném roce skákat přes kůži. Této cti je dopřáno jen omezenému počtu adeptů, takže mezi účastníky skoku se prosadí jen ti nejlepší. Každému skoku přes kůži předchází bezprostředně průvod fuxů a fuxií. Ten začíná vždy po dobrém obědě a prochází osídleným okolím skokové lokality za účelem nalezení slavného a vysokého nadlišáka schovávajícího se v jedné z početných krčm. Po strastiplném, avšak systematickém prohledávání všech v okolí se nacházejících bister, barů, motelů, hotelů, pivnic, kaváren, vináren, restaurací atd. nemá nadlišák šanci zůstat utajený. Fuxové a fuxie jsou konečně svými dvěma nóblfuxy přivedeni k nadlišákovi. Po raportu nóblfuxů o průběhu hledání nadlišáka následují kontrolní otázky mající ověřit kvalitu nóblfuxy přiváděných letošních fuxů a fuxií. A pak už se slavný a vysoký nadlišák slituje a udílí habeas pro odchod fuxů ke skokové noře. V zápětí již za zpěvu karmíny „Ať žije nadlišák!“ vyrazí průvod do své poslední části, kdy je nadlišákem usazeným pohodlně v bryčce bezpečně odváděn ke skoku. V průvodu vyhrává pravá, nefalšovaná hornická kapela spolu se skokovou smečkou vedenou kantorem, a tak se střídají písně typicky pochodové s karmínami hornickými a skokovými.

Průvod fuxů má před příchodem do nory ještě jednu zastávku, při které vzdává hold obětem těžké a nebezpečné hornické práce u příhodného objektu. Fux a fuxie – dva zástupci – položí k památníku kytičku a všichni pak společně zazpívají karmínu „Již opět z věže zaznívá“. Teď už nás však vítá vstupní prostor kulturního domu oděný do zelenočerného, s instalovanými tably, která nás informují o tom, které podniky participovaly letos na zajištění skoku přes kůži. Za šatnou je připravena prezentace, při níž dostane každý účastník připravený upomínkový balíček s pamětním listem, skokovou vlaječkou a odznakem, zpěvníkem hornických písní a nepostradatelným pivním pohárem zdobeným emblémem skoku přes kůži se znaky hlavních organizátorů. I zasvěceného účastníka při jeho vstupu do sálu okamžitě mile překvapí výzdoba skokové nory. Jeviště samo je připraveno, prezidiální tablice je dosud prázdná, v popředí si hoví skokový sud, za ním zeje černá díra útěkové cesty, z níž – až nadejde čas – budou přicházet na jeviště fuxové a fuxie k vlastnímu skoku. Vše je hotovo, jen už začít.

Od zahájení skoku přes kůži v noře nás teď už dělí jen několik málo pivních minut, kterých je zapotřebí k seřazení a dekorování těch nejslavnějších semestrů. Ti budou přivedeni slavnými a vysokými adláty na místa nejčestnější – k tablici slavných vysokých a čestných prezidií. Kývnutí rukou směrem ke kabině zvukaře znamená, že vyjíždí rychlík, který už nelze zastavit. Zaznívají první tóny nám tolik známé zahajovací znělky. Je odstartováno – skok přes kůži právě začíná. Řízení úvodní sese se ujímá slavný semestr – zástupce Hornického spolku Prokop. Přivítá účastníky, představí jednotlivá slavná vysoká čestná prezidia a poděkuje všem, kteří se organizačně, materiálně či finančně podíleli na přípravě a průběhu letošního skoku. Po tomto úvodu už pod vedením dosud nejmenovaného kantora stoupá smečka, vzápětí celá sese a sálem – norou zaznívá nejslavnější z hornických karmín „Hornický stav budiž velebený“ – hymna všech horníků. Následuje krátký vítací proslov ředitele dolu. Na počest všech studentů, pedagogů a absolventů naší slavné alma mater opět stoupá sese a s ní slavnostní karmína „Gaudeamus igitur“ – další hymna všech studentů. Poslední krátký proslov má Spectabilis – děkan HGF VŠB – TU Ostrava. Někdy se sesi daří přivolat zpěvem

karmíny „Kde je prezídium“ slavné vysoké a neomylné prezídium (SVNP) teprve až napotřetí. To lze přisoudit celkové zchátralosti SVNP a jeho slavných a vysokých adlátů – strážců jeho neomylnosti. Sese věnuje pozornost úvodním slovům SVNP, v nichž stručně vysvětluje hlavní ustanovení Pivního zákona a také se zmiňuje o údajném zakladateli hornických tradic několika slovy z citátu „My, Václav, král český, markrabě moravský etc...“. A pak, ať je pořádek a Pivní zákon dodržován i u tablic, je najmenováno 5 kontrárií. Hlavní moc nad zpěvem a karmínami je svěřena do rukou a hlasu slavného kantora, který se tak stává hlavním dohlížitelem nad náležitou zpěvností sese.

Velice důležitou roli má na skoku slavné PIPO – pivní policie. Příslušníci jsou ze zákona pivního odpovědni za včasnou a dostatečnou roznášku masti – piva k jednotlivým konzumentům u všech tablic sese. Jemu k rukám je dalších 7 „podpip“, z toho i několik policistek – „pipek“ – až zrak přechází. Na počest jmenovaných funkcionářů skoku zaznívají (stoupají) postupně jednotlivé sloky karmíny „Ať žije prezídium!“ (adláti, kontrária atd.). Pak se však už u vchodu objevuje slavný a vysoký nadlišák a vehementně se dožaduje vstupu do nory. Dlužno říct, že to má rok od roku horší (ono je vůbec čím dál těžší žít lehko). Prezidiální tablice totiž rok od roku méně slyší. A tak po chvílce tápání (jeden o voze, druhý o koze) a výmluv na údajně nefungující mikrofony SVNP konečně chápe, že nadešla chvíle, kdy jako každoročně je třeba nadlišákovi udělit „habeas“ – ano – pro vstup fuxů a fuxií do nory. Na počest úspěšného jednání nadlišáka zní sálem karmína „Ať žije nadlišák!“, při které nóblfuxové konečně přivádějí fuxy a fuxie ke středové fuxovské tablici. Povzbuzen karmínou, která jeho sluchu zní nejlépe, neponechává nadlišák nic náhodě a střelhbitě žádá SVNP a sesi, aby mohl fuxy a fuxie přivést ke skoku. SVNP chvíli váhá – předstírá, že zvažuje, ale nakonec vítězí zdravý rozum a skok je letošním fuxům zase povolen. Fuxové a fuxie jsou pro tuto chvíli z nejhoršího vevnitř. Na pódium se dostávají nejprve čestní lišáci a lišačky a po jejich přijetí do cechu hornického teprve zaznívá slavná skoková karmína „Kahanec na palci“. Všichni fuxové a fuxie vedení nóblfuxy pochodují za zpěvu této karmíny sálem mezi tablicemi tak dlouho, až jsou již všichni bezpečně přivedeni na jeviště. A tady konečně zaznívá nadlišákovo: „Fuxi, stupaj na sud, uchop, co ti po právu náleží (do levé ruky kahan, do pravé celůvku masti), řekni nám své jméno, příjmení, národnost a heslo!“. A poté: „Skoč!“ Kůži před sudem při skoku drží nejslavnější semestří naší alma mater a hornických kutálišť, např. rektor, děkan, ředitelé, představitelé báňské správy a další. Po skoku si každého fuxe přebírá jeho kmotr, spolu se zapisují do skokové knihy a pak se každý vrací na své místo. Po posledním skočivším fuxovi hlásí nadlišák SVNP, že skok přes kůži je ukončen. Sálem burácí zpěv karmíny „Ať žijí semestří!“ a novopečení semestří při ní pochodují ke své tablici, aby opět zasedli na svůj „plac“. Pak jim SVNP povolí sejmout čepičky a na důkaz přijetí bývalých fuxů do cechu hornického zní slavná skoková karmína „Kamarádi, dolů sfárejme!“ V zápětí stoupá další významná skoková karmína „Snad je to přece jen možná věc“, která je symbolem toho, že si novopečení semestří uvědomují, že by opravdu z nich něco mohlo být, když si již skočili přes kůži a byli tím přijati do hornické obce. Na počest novopečených semestrů a také proto, že celá sese cítí nějaké ujímání, přistupuje slavný a vysoký nadlišák ke svčení diamantu. Asistují mu dva podkuřovači a hlavní PIPO. Nedílnou součástí každého svčení diamantu je zpěv karmín. Některé z nich mají své pevné místo již ve svčicím ceremoniálu, jako např. Blahoslavený sládek, Sicut erat in principio, Domine, domine prelate, In silvis resonant, Amavite puella a Glo glo glo glo glo gloria. Po vysvěcení diamantu vybízí nadlišák sesi „Silmež se z diamantu posvěceného!“ Diamant pak nadlišák předává postupně nejvýznamnějším osobnostem skokové sese: „Slavný semestře, vstaň, uchop svoji zbraň a pověz nám, která karmína Tvá jest!“. Vyznamenaný semestr si dle svého uvážení zvolí karmínu, zpravidla hornickou, ale může to být i karmína vyjadřující jeho patriotismus, např. k městu, kraji, odbornosti. Může to však být i jeho oblíbená karmína, která s hornictvím nemusí mít společného vůbec nic. Po oznámení názvu karmíny začne smečka neprodleně tuto

karmínu hrát a celá sese ji zpěvem, na počest toho, jenž si ji vybral, doprovází. Po přestávce, během níž se podává tradiční skokový guláš, pak program Skoku přes kůži pokračuje pivním soubojem, přednesením švéflu, sčítáním semetrů, vyhlášením nejstaršího a nejmladšího účastníka sese, stoupají karmíny na počest zahraničních účastníků sese a konečně zaznívá ta karmína, kterou všichni nenávidí, neboť znamená konec sese, ale kterou všichni zároveň milují, protože je předzvěstí skoků a šachtáků příštích. V programu každého skoku je zařazena pietní chvíle, kdy za zpěvu 3. sloky karmíny „Již opět z věže zaznívá“ připomíná prezidium sesi ty, kteří se zasloužili o uchování a předávání tradičního ceremonálu, a kteří již bohužel nejsou mezi námi, připomene také ty významné semestry, kteří navždy oputili obec hornickou po posledním skoku přes kůži a vzdá čest všem horníkům, kteří během tohoto období přišli při výkonu svého hrdinného a čestného povolání o to nejcennější – své životy.